«مدیریت بهره وری»
سال نهم _ شماره 34_ پاییز 1394
ص ص 26 - 7
تاریخ دریافت مقاله: 93/08/17
تاریخ پذیرش نهایی مقاله: 94/04/10

مطالعه تأثیرنوع صنعت برروی روابط حاکمیت شرکتی و بهره‌وری شرکت‌ها

دکتر فرزین جعفری[1]
حسن همتی[2]

چکیده

موضوع مقالهٔ حاضر«مطالعه تأثیر نوع صنعت بر روی روابط حاکمیت شرکتی و بهره‌وری شرکت‌ها» می‌باشد. در این پژوهش به بررسی رابطه بین نوع فعالیت صنعت و حاکمیت شرکتی و بهره‌وری کل با حضور و بدون حضور متغیرهای کنترل پرداخته شده است. قلمرو مکانی تحقیق شامل شرکت های پذیرفته شده دربورس اوراق بهادار تهران می باشد. قلمرو زمانی نیز فاصله بین سال های 1382تا1390 را در برمی‌گیرد. تحقیق شامل یک متغیر مستقل (نوع صنعت)، و دو متغیر وابسته (حاکمیت شرکتی و بهره‌وری کل) و متغیرهای کنترل می‌باشد. در فرضیه اول رابطه بین تمرکز مالکیت و بهره‌وری کل و در فرضیه دوم رابطه بین اندازه هیأت مدیره و بهره‌وری کل و در فرضیه سوم رابطه بین نوع فعالیت صنعت و بهره‌وری کل در مدل تحقیق وارد شده و معناداری آنها بررسی‌گردید. نتیجه حاصل از آزمون نشان داد که بین تمرکز مالکیت و بهره‌وری کل رابطه معنادار منفی و بین اندازه هیأت مدیره و بهره‌وری کل رابطه معنادار مثبت و بین نوع فعالیت صنعت و بهره‌وری کل رابطه معنادار منفی وجود دارد.

واژه های کلیدی: حاکمیت شرکتی، نوع فعالیت صنعت، بهره وری کل شرکت، اندازه هیأت-مدیره، تمرکزمالکیت

[1]- استادیار وعضو هیأت علمی گروه حسابداری، دانشگاه رجاء قزوین Hemmati_h433@yahoo.com
[2]-دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات همدان (مسؤول مکاتبه) Farzinjafari2000@yahoo.com

Archive of SID
www.SID.ir

مقدمه

با توجه به تأکید برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مبنی برتحقق رشد اقتصادی از طریق افزایش بهره‌وری، این ضرورت احساس می شود که وضعیت موجود بهره‌وری در شرکت‌های محتلف سنجیده شود. از این رو در این پژوهش سعی شده تا نقش حاکمیت شرکتی و نوع فعالیت صنعت در بهبود بهره‌وری شرکت‌ها مورد بررسی قرارگیرد.

به تازگی حاکمیت شرکتی توجه زیادی را به خود جلب نموده است. به علت رسوایی‌های اخیر شرکتهای آدلفی، انرون، ورد کام، و دیگران، به عنوان انگیزه‌ای برای تصویب قانون ساربنزآکسلی به عنوان قانون و مقررات ایالات متحده آمریکا از سال 2002، در زمره بزرگترین قوانین برای اداره امور شرکت‌ها در 70 سال گذشته بوده است، (گامپرس و متریک، 2003، 155- 107) [1]. اگر حاکمیت شرکتی بهتر به عملکرد بهتر شرکت منجر می‌شود، پس شرکت‌های با اداره بهتر باید عملکرد بهتری داشته باشند.

در دنیای امروز تغییر نیازهای روزافزون مشتریان و مردم، خواسته‌های بعضاً متفاوت ذی نفعان، پیچیدگی قوانین و مقررات، تکنولوژی انجام کار و بهره وری ضرورت توجه به ساختارحاکمیت شرکتی را فراهم نموده تا از طریق، اهداف شرکت‌ها نظم یافته و روش‌های نیل به آن اهداف و نحوه نظارت برعملکرد آنها تعیین شود.

لذا سؤالی که در اینجا ممکن است در اذهان سهامداران نسبت سرمایه گذاران در شرکت‌ها به وجود آید این است که آیا بهره‌وری کل شرکت متأثر از نوع فعالیت صنعت و روابط حاکمیت شرکتی احتمالی شرکت است؟ بنابراین در تحقیق حاضر، تأثیرپذیری - بهره‌وری کل از شاخص نوع فعالیت صنعت (هزینه های تحقیق و توسعه، اهرم مالی، میزان داراییهای ثابت) و حاکمیت شرکتی (درصد اعضای غیرموظف، شاخص تمرکز مالکیت و اندازه هیأت مدیره) با و بدون حضور متغیرهای کنترل در مدل تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد.

حاکمیت شرکتی درابتدای قرن بیست و یکم، دوباره به عنوان یکی از مهم‌ترین مباحث کسب و کار مطرح شده است (حیدری و حجاریان، 1383، 59-56). بررسی مباحث موجود نشان می‌دهد که هیچ تعریف مورد توافقی درمورد حاکمیت شرکتی وجود ندارد، تفاوت‌های چشم‌گیری در تعریف بر اساس کشور مورد نظر وجود دارد. حتی در

[1]. Gompers & Metric

Archive of SID

www.SID.ir

آمریکا یا انگلستان نیز رسیدن به تعریف واحد کارچندان آسانی نیست. تعریف‌های موجود از حاکمیت شرکتی در یک طیف وسیع قرار می‌گیرند. دیدگاه‌های محدود در یک سو و دیدگاه‌های گسترده در سوی دیگر طیف قراردارند. در دیدگاه‌های محدود، حاکمیت شرکتی به رابطه شرکت و سهامداران محدود می‌شود. این، الگویی قدیمی است که در قالب نظریه نمایندگی بیان می‌شود.

در آن سوی طیف، حاکمیت شرکتی را می‌توان به صورت شبکه ای از روابط در نظر گرفت که نه تنها میان شرکت و مالکان آنها (سهامداران)، بلکه میان شرکت و تعداد زیادی از ذینفعان از جمله کارکنان، مشتریان، فروشندگان، دارندگان اوراق قرضه و... وجود دارد. چنین دیدگاهی درقالب نظریه ذینفعان دیده می‌شود (حساس یگانه، 1385،21-19).

بهره‌وری یکی از شاخص های مهم در رشد اقتصادی هر کشور است. البته یکی از مشکلات اصلی در ساختار اقتصادی ایران نیز بهره‌وری است.

در این زمینه بررسی و اندازه‌گیری بهره‌وری در سطح بخشهای مختلف اقتصادی می‌تواند علاوه بر بیان عملکرد اقتصادی کشور در این زمینه، بیانگر ظرفیت تولیدی بخشهای مختلف باشد.

در کشور ما اهمیت و توجه به مقوله بهره‌وری به دلایل مختلف از جمله حاکم نبودن فرهنگ و نگرش درست به بهره‌وری در جامعه، مورد غفلت واقع شده است و با وجود برخی اقدام‌های انجام شده مانند تأسیس سازمان ملی بهره‌وری و برخی تأکیدها در برنامه سوم توسعه در خصوص ارتقای بهره‌وری، هنوز تا رسیدن به وضعیت مطلوب فاصله زیادی باقی‌مانده است و باید قدم‌های اساسی و مؤثری در این زمینه برداشته شود افزایش بهره‌وری بستگی به آن دارد که مدیر به شیوه‌ای مؤفقیت‌آمیز بتواند عوامل نظام اجتماعی- تولیدی را تشخیص دهد.

در بین عوامل متعدد اثرگذار در بهبود بهره‌وری دو گروه نقش اصلی را دارند. عوامل داخلی یا درونی توسط فرد یا مدیربنگاه قابل کنترل است. ولی عوامل خارجی یا بیرونی، خارج از کنترل فردی است.برای بهبود عملکرد سازمان باید عوامل خارجی که در مدیریت و کارایی بنگاه مؤثرند در نظر گرفته شوند. از این رو اولین گام مدیریتی در راستای افزایش بهره‌وری تشخیص دامنه مشکلات در چارچوب و در گرو عوامل داخلی و خارجی، وگام بعدی تشخیص عوامل قابل کنترل است (مقدسی،1390،15-1).

Archive of SID

www.SID.ir

هیأت مدیره مهم ترین عامل در کنترل و نظارت بر مدیریت شرکت و محافظت از منابع سهامداران قلمداد می شود. یکی از مباحث طرح شده در زمینهٔ موضوع هیأت مدیره، بر مسالهٔ ترکیب هیأت مدیره تمرکز دارد.

ترکیب هیات مدیره به عنوان نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره به کل تعداد اعضای هیأت مدیره نگریسته می‌شود. هرچه ترکیب هیات مدیره از اعضای مستقل‌تری تشکیل شده باشد، مشکلات نمایندگی کمتر می‌گردد (هرمالین و ویسبچ، 1991،112-101)[1]. برخلاف مدیران موظف، مدیران غیرموظف از مدیریت شرکت مستقل هستند و به همین دلیل در ایفای نقش نظارتی خود موثرتر عمل می نماید. از این رو، از دیدگاه نظری، هنگامی که هیات مدیره مستقل و از نسبت بالایی از اعضای غیرموظف تشکیل شده باشد، عملکرد شرکت ارتقا می یابد (مد و دونالدسون، 1998، 28-5)[2].

عبارت مالکیت به درستی درک نشده و بحث پر معنی ای را به وجود آورده است. مالکیت شامل پیکره‌هایی از دانش و نوآوری بویژه آثار خلاقانه مانند نوشته، هنر، موزیک و اختراعات می شود که هر فرد و نهادی می تواند از آن بهره اختصاصی ببرد. این پیکره از اطلاعات و خلاقیت به عنوان قسمتی از میراث فرهنگی و فکری بشریت مطرح شده است. درباره مالکیت سهام دو بحث متمرکز و غیرمتمرکز جلوه می کند. در صورتی که بیش از نیمی از سهام یک شرکت در اختیار تعداد محدودی از سهامداران باشد آن شرکت متمرکز خواهد بود در غیر اینصورت آن شرکت غیرمتمرکز می‌باشد (جهانخانی، 1387،43و87).

رامسی و بلایر(1993،194-153)[3] بر این عقیده‌اند که افزایش تمرکز مالکیت سهامداران بزرگ، انگیزه کافی برای نظارت بر مدیران فراهم می‌آورد. دمستزولهن (1985، 1177-1155)[4] به طور تجربی این دیدگاه را با این یافته که دارندگان سهام بیشتر، انگیزه تحمل هزینه‌های ثابت جمع‌آوری اطلاعات و دخالت در نظارت مدیریت را دارند، حمایت می‌کنند. درمقابل مالکیت‌های پراکنده انگیزه کمی برای نظارت برمدیریت دارند. در وضعیت‌هایی که سهامدران منافع کمتری درشرکت دارند، هیچ انگیزه‌ای برای نظارت برمدیران ندارند یا انگیزه کمی دارند(ماهروواندرسون،2000)[5].

---

1. Hermalin,& Weisbach
2. Muth, & Donaldson
3. Ramsay & Blair
4. Demsetz & Lehn
5. Maher,&,Andersson

Archive of SID

www.SID.ir

صنعت نیز از جمله عواملی است که در تحقیق‌های مختلف به آن پرداخته شده است. به نظر می‌رسد که شرکت‌ها در صنایع مختلف به صورت متفاوت مقوله راهبری شرکتی را بکار می‌گیرند. پشتوانهٔ نظری اتخاذ شده در برخی تحقیق‌ها بر مبنای نظریه‌های اقتصاد دوگانه است که در آن صنعت به دو بخش محوری و پیرامونی تقسیم می‌شود. بخش‌های محوری به صنایعی گفته می‌شود که بافت سیاسی اقتصادی هر کشوری را در بر گرفته و بیشترین منابع مالی را به خود اختصاص داده است.

در مورد تعریف صنعت اختلاف نظرهای زیادی وجود دارد. صنعت دارای تعاریف و تعابیر متفاوتی است که براساس قابلیت جایگزینی محصولات، فرآیند تولید و محدودیتهای جغرافیایی ارائه شده اند. صنعت عبارت است از گروه شرکت‌هایی که محصولات آنها جایگزین نزدیکی برای هم هستند. اگر تمام فعالیتهای اقتصادی را که با تولید کالا و خدمات با استفاده از ماشین آلات و تجهیزات ساخته دست بشر سر و کار دارد به عنوان یک کل تصور کنیم هر صنعت زیر مجموعه ای از این کل است که تعداد زیادی از فعالیتهای مشابه را شامل می شود(جهانخانی،1387،43و87).

همچنین برخی محققان اعتقاد دارند که نوع صنعت می‌تواند بطور قابل ملاحظه‌ای تحت تأثیر محیط اقتصادی مورد مطالعه باشد.هم چنین معیارهای تفکیک صنایع نیز تا حدی گزینشی است در حالی که عواملی نظیر اندازه سودآوری عوامل کمی بوده و به طور دقیقی تعریف شده هستند.

به عنوان مثال (آشاری وهمکاران،1994)[1]،با توجه به وضعیت اقتصادی، صنایع را به دو گروه کلی تفکیک و تأثیراین عامل را برهموارسازی سود بررسی نمودند.نتایج به دست آمده حاکی از مؤثربودن متغیر نوع صنعت برهموارسازی سود بود. همچنین شرکت‌های با ریسک بالاتر تمایل بیشتری به هموارسازی سود دارند.

(برث و گلدبرانسن،2005،127-107)[2]، با آزمون نمونه‌ای از شرکت‌های نروژی، به این نتیجه رسیدند که بین مالکیت خانوادگی و بهره‌وری شرکت رابطه‌ی منفی وجوددارد.

(باگات و بولتون،2008،273-257)[3]، به بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکت پرداختند. نتایج نشان داد که بین عملکرد شرکت و نسبت اعضای هیئت‌مدیره مستقل رابطه‌ی منفی وجود دارد.

---

[1].Ashary & et al
[2].Barth, & Gulbrandsen
[3].Bhagat &,Bolton

Archive of SID

www.SID.ir

(چو و همکاران،2011،130-114)[1]، دریافتند که شرکت‌ها در صنایع رقابتی یا با قدرت بازار پایین، تمایل به ساختار حاکمیت شرکتی ضعیف دارند.

(گلوریا و گری،2011، 417-403)[2]، براساس یک نمونه از شرکت‌های استرالیایی برای سال‌های 2000 تا 2005 به این نتیجه رسیدند که میزان رقابت بازار می تواند جایگزین حاکمیت شرکتی شود. در صنایع رقابتی، رقابت بالای بازار مشکلات نمایندگی را کاهش داده و نیز اثربخشی حاکمیت بربهره‌وری کل را ضعیف می‌کند.

گوادالوپ و پرز گونزالس(2010)[3]، شواهدی غیرمستقیم ارائه می‌کنند که ویژگی-های صنعت بر کیفیت حاکمیت شرکتی موثراست.

(کاپوپولوس ولازاری تو،2007، 158-144)[4]، تأثیر ساختار مالکیت برعملکرد شرکت را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که ساختار مالکیت متمرکزتر به گونه مثبت باسود آوری بالاتر شرکت ارتباط دارد. کارونا(2007)[5]، رقابت در سطح صنعت را اندازه گیری کرد و به این نتیجه رسید که شرکت‌های در صنایع رقابتی‌تر، رقابتی‌تر، ساختار حاکمیت شرکتی بهتری دارند.

(مارتیکاینن و همکاران،2009،307-295)[6]، در مورد نقش‌های تولید و بهره‌وری در شرکتهای خانوادگی، به تحقیق پرداختند و به این نتیجه رسیدند که شرکت‌هایی که توسط اعضای خانواده کنترل و اداره می‌شوند بهره‌وری بالاتری دارند. (اعتمادی و همکاران،1388،103-85)، به ارزیابی تاثیر بهره‌وری نیروی انسانی بر بازدهی سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل رگرسیون و همبستگی بیانگر این است که بین بهره‌وری نیروی انسانی و بازدهی سهام شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجودندارد و همچنین از این بابت بین شرکت‌های کاربر و سرمایه برتفاوتی وجود ندارد.(ایزدی‌نیا و رسائیان، 1389،72-53)، به‌بررسی رابطه‌ی بین ابزارهای نظارتی راهبری شرکت و معیارهای مالی و اقتصادی ارزیابی عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادر تهران پرداختند. نتایج پژوهش گویای این است که ابزارهای نظارتی راهبری شرکت باتمامی

[1].Chou & et al
[2].Gloria & Garry
[3].Guadalupe & Perez-gonzales
[4]. Kapopoulos &.Lazaretou
[5]. Karuna
[6]. Martickainen & et al

Archive of SID

www.SID.ir

معیارهای ارزیابی عملکرد، رابطه معناداری دارد (حساس یگانه وهمکاران،1388،100-75)، به رتبه‌بندی شرکت‌ها از نظر حاکمیت شرکتی و بررسی اثر آن بر عملکرد شرکت پرداختند. نتایج پژوهش حاکی است که هیچ‌گونه رابطه معناداری بین کیفیت حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکت وجود ندارد.

مهربانی(1390،190-171)، به بررسی نقش رقابت در تحولات بهره‌وری بخش صنعت پرداخت. نتایج نشان دهنده آن است که محیط انحصاری و مالکیت خصوصی، منجر به ارتقای بهره‌وری در بخش صنعت ایران می‌شوند (نمازی و کرمانی،1387،100-83)، به بررسی تاثیر ساختار مالکیت بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج گویای آن است که نمونه آماری پژوهش شامل 66 شرکت طی سال‌های 1382 تا 1386 است. به گونه کلی نیز بین ساختار مالکیت شرکت‌ها و عملکرد آنها رابطه معنی‌داری وجوددارد (نیک‌بخت و همکاران،1389،252-251)، تأثیر ویژگی‌های هیأت مدیره بر عملکرد شرکت را بررسی نمودند. نتایج نشان دهندۀ آن است که ویژگی های هیأت مدیره تأثیربا اهمیتی برعملکرد شرکت ندارد.

ابزار و روش

این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت، شبه تجربی است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه تحقیق، از معادله رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شده است. به منظور انجام پژوهش، اطلاعات و داده‌های کمّی مورد نیاز از صورت های مالی حسابرسی شده شرکتها و سایر گزارش های مالی آن‌ها و همچنین، نرم افزارهای تدبیر و ره آورد نوین استخراج شده است.

جامعه آماری این تحقیق شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشند. قلمرو زمانی پژوهش حاضر، بین سال‌های 1382 تا 1390 می‌باشد.

نمونه‌های مورد مطالعه در این تحقیق با استفاده از روش غربالگری و با توجه به معیارهای زیر انتخاب می‌گردد:

1- شرکت‌هایی که دوره مالی آنها 12ماهه بوده وپایان دوره مالی آنها منتهی به اسفندماه می‌باشد.

2- شرکت‌ها درطول دوره‌ی تحقیق تغییر سال مالی نداده باشند.

3- اطلاعات آنها در دسترس باشد.

Archive of SID

www.SID.ir

4- معاملات این شرکت‌ها در طول سال‌های 1391- 1382، در بورس حدوداً بیشتر از سه ماه وقفه نداشته باشد.
5- نوع شرکت‌ها تولیدی بوده و لذا مؤسسات مالی سرمایه‌گذاری، بانک‌ها، بیمه، شرکت‌های لیزینگ، وهلدینگ در نمونه آورده نمی‌شوند.

در نهایت پس از رعایت شروط فوق و اعمال نمونه گیری از شرکتهای موجود در بورس اوراق بهادار تهران تاپایان سال 1391تعداد 79 نمونه از دوازده صنعت انتخاب گردید.

متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته:

بهره وری شرکت: در این تحقیق، بهره وری شرکت، بعنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است و از طریق مدل رگرسیونی زیر بدست آمده است:

$$Y_{i,t}=A_{i,t}\times L_{i,t-1}^{\beta L}\times K_{i,t-1}^{\beta k} \rightarrow y_{i,t}== A_{i,t}+\beta_l.l_{i,t-1}+\beta_k.k_{i,t-1}+\varepsilon_{i,t}$$
$$\rightarrow A_{i,t} = y_{i,t} - (\beta_l.l_{i,t-1}+\beta_k.k_{i,t-1})$$

1) Y= فروش(درآمد عملیاتی)
2) L = حقوق ومزایای کارکنان
3) K= مخارج سرمایه‌ای
4) $A_{i,t}$: بهره‌وری
5) β_1, β_k :ضرایب متغیرها

مخارج سرمایه ای برابر است با جمع دارایی های ثابت مشهود سال جاری منهای دارایی های ثابت مشهود سال قبل منهای هزینه استهلاک سال جاری.

۷ متغیرهای مستقل

1-تمرکز مالکیت(OWN): برابر است با درصد سهام در اختیار اشخاص حقوقی به توان 2.
2- تعداد اعضای غیرموظف به کل اعضا(NEDS):اگر تعداد اعضای غیرموظف هیئت مدیره را به کل اعضای هیأت مدیره تقسیم نماییم این نسبت بدست می آید.

Archive of SID

www.SID.ir

3- اندازه هیأت مدیره(BOARD SIZE): برابر است با تعداد اعضای هیأت مدیره شرکت.

4- سرمایه یا کاربری شرکت(CAPITAL LABOR INTENSIVE): برابر است با نسبت اموال، ماشین آلات و تجهیزات به هزینه حقوق کارکنان.

5- نسبت هزینه های تحقیق و توسعه به فروش(R&D): اگر هزینه های تحقیق و توسعه را به فروش خالص تقسیم نماییم این نسبت به دست می آید.

6- دارایی های ثابت(FIXED Assets): برابر است با کل دارایی های ثابت شرکت.

7- نسبت بدهی های بلند مدت به کل دارایی(LEVERAGE):برابر است با نسبت بدهی های بلند مدت به کل دارایی ها.

v متغیرهای کنترلی

سن شرکت(AGE) : که برابر است با لگاریتم طبیعی مدت زمان حضور شرکت در بورس.

$$AGE = Ln(\text{مدت حضور در بورس})$$

رشد شرکت(Growth) : که برابر است با نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام و به صورت زیر محاسبه می شود:

$$Growth=\frac{\text{ارزش بازار حقوق صاحبان سهام}}{\text{ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام}}$$

اهرم مالی(Gearing) : برابر است با نسبت کل بدهی ها به کل دارایی ها و به صورت زیر محاسبه می شود:

$$\text{اهرم}=\frac{\text{بدهیهای جاری + بدهیهای غیر جاری}}{\text{حقوق صاحبان سهام + دارایی‌های جاری + دارایی‌های غیر جاری}}$$

اندازه شرکت(Size):که برابر است با لگاریتم طبیعی دارایی های شرکت.

$$Size = Lnassets$$

$Lnassets$ = لگاریتم طبیعی دارایی ها

نرخ بازده دارایی ها(ROA) : از تقسیم سود خالص بر جمع دارایی ها به دست می آید .

$$ROA = \frac{\text{سود خالص}}{\text{دارایی ها}} = \frac{Net\ Income}{Total\ Assets} \times 100 \quad \Rightarrow \quad ROA = \frac{NI}{TA} \times 100$$

Archive of SID

www.SID.ir

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این تحقیق، برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از مدل رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شده است. مدل رگرسیون مورد استفاده در رابطه زیر آورده شده است. کومب هاکر ولاول،2000)[1].

$$A_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \mathrm{Ln} labor_{i,t} + \beta_2 \mathrm{Ln} Capital_{i,t} + \beta_3 \mathrm{Ln} intermediate_{i,t}$$

$$v_{i,t} - u_{i,} \sum_{k}^{ek} timedummy + \sum_{n}^{en} industrydummy + +$$

بهره‌وری شرکت نیز به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است و از طریق مدل رگرسیونی زیر به دست آمده است:(روش مانده سولو)[2]

$$y_{i,t}=A_{i,t}\times L_{i\,t-1}^{\beta L} \times K_{i\,t-1}^{\beta k} \rightarrow y_{i,t}= A_{i,t} + \beta_l.l_{i,t-1}+\beta_k.k_{i,t-1}+ \varepsilon_{i,t}$$

$$\rightarrow A_{i,t} = y_{i,t} - (\beta_l.l_{i,t-1}+\beta_k.k_{i,t-1})$$

1) Y= فروش(درآمد عملیاتی)
2) intermediate= متوسط موادخام ویا انرژی مصرفی
3) L = حقوق ومزایای کارکنان
4) Capital = سرمایه
5) K= مخارج سرمایه‌ای
6) timedummy = متغیرساختگی برای زمان فعالیت
7) industrydummy = متغیرساختگی برای نوع صنعت
8) $A_{i,t}$: بهره‌وری
9) β_1, β_k :ضرایب متغیرها

یافته‌ها:

فرضیه های تحقیق

بر اساس مبانی نظری و اهداف تحقیق فرضیه های زیر مطرح می‌شود:

1- بین تمرکز مالکیت و بهره‌وری کل رابطه مثبت معناداری وجود دارد.

2- بین اندازه هیأت مدیره و بهره‌وری کل رابطه مثبت معناداری وجود دارد.

3- بین نوع فعالیت صنعت و بهره‌وری کل رابطه مثبت معناداری وجود دارد

[1]. Kumbhakar &, Lovell
[2]. Sollow Residual

Archive of SID

www.SID.ir

جدول شماره (1)- نتایج آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

نام متغیر	نماد	مشاهدات	مینیمم	ماکزیمم	انحراف معیار	میانگین
بهره وری شرکت	$A_{i,t}$	553	8,4785	85,9317	10,2613	45,1368
سرمایه بری وکاربری	C INTENSIVE-L INTENSIVE	553	5,7479	202,942	35,5214	54,8543
نسبت هزینه های تحقیق و توسعه به فروش	R&D	553	0,0243	33,5243	2,6065	2,5359
میزان دارایی های ثابت	Fixed Assets	553	790	16510756	1788476	549406,2
اهرم مالی(بدهیهای بلندمدت به کل داراییها)	Leverage	553	0,03	45,75	6,61	6,58
تمرکز مالکیت	OWN	553	0,0065	0,9801	0,2283	0,6465
نسبت اعضای غیرموظف به کل اعضای هیات مدیره	NEDS	553	0,2	1	0,1609	0,6313
اندازه هیات مدیره	Board Size	553	5	7	0,5097	5,1393
سن شرکت	AGE	553	0,000	4,0604	0,5054	3,3275
رشد شرکت	Growth	553	1,0008	15,9981	3,0481	3,2684
اهرم(کل بدهی ها به کل دارایی ها)	Gearing	553	9,64	92,4069	16,3128	60,6019
اندازه شرکت	Size	553	10,5654	18,3211	1,4237	13,2204
نرخ بازده دارایی ها	ROA	553	1,3561	62,7399	11,4534	17,5981

آمار توصیفی متغیرهای تحقیق که با استفاده از داده های 79 شرکت فعال در بورس اوراق بهادار تهران، طی 8 سال اندازه گیری شده اند، شامل تعداد مشاهدات، مینیمم، ماکزیمم، انحراف معیار و میانگین است که در جدول (1)ارائه گردیده است.

طبق نتایج جدول شماره 1، میزان بهره وری با میانگین، 45,1368 درصد نشان می دهد که در طی یک سال به طور متوسط تنها 45,1368 درصد بهره وری حاصل شده است. توجه به مقدار حداقل این متغیر نشان می دهد که، در نمونه مورد مطالعه، شرکت(شرکت هایی) وجود دارند که میزان بهره وری آنها 8,4785 درصد می باشد یعنی شرکت یا شرکت های مورد نظر از 100 درصد تنها توانسته اند به 8,47 درصد دست پیدا کنند. هم چنین توجه به مقدار حداکثر این متغیر نشان می‌دهد که شرکت (شرکت هایی) وجود دارند که مقدار بهره وری آنها 85,9317 درصد می باشد یعنی با افزایش این عدد مقدار بهره وری شرکت افزایش می یابد.

مقدار انحراف معیار این متغیر نشان می دهد که به طور متوسط داده های مربوط به این متغیر 10,2613 درصد از میانگین اختلاف دارند. مقدار مینیمم نسبت سرمایه بری به کاربری با مقدار 5,7479 درصد نشان می دهد که در شرکت های نمونه شرکت یا

Archive of SID

www.SID.ir

شرکت هایی وجود دارد که استفاده از ماشین آلات و تجهیزات حداقل 5 درصد نیروی انسانی مورد استفاده قرار می گیرد. هم چنین این نسبت هر چه بزرگتر می شود استفاده از ماشین آلات و تجهیزات نسبت به نیروی کار بیشتر مورد استفاده قرار می گیرد.

مقدار ماکزیمم این متغیر با مقدار 202,942 درصد نشان می دهد که در شرکت‌های مورد مطالعه شرکت یا شرکت هایی وجود دارند که نسبت استفاده از ماشین آلات به نیروی کار بیش از 2 برابر می باشد. میزان نسبت سرمایه بری به کاربری با میانگین، 54,8543 درصد نشان می دهد که در طی یک سال به طور متوسط تنها 54,8543 درصد به طور متوسط بهره وری حاصل شده است. مقدار انحراف معیار این متغیر نشان می دهد که به طور متوسط داده های مربوط به این متغیر 35,5214 درصد از میانگین اختلاف دارند.

نسبت هزینه های تحقیق و توسعه به فروش شرکت بیان کننده این موضوع است که چند درصد از فروش شرکت به عنوان هزینه های تحقیق و توسعه مورد استفاده قرار می گیرد. هر چه این نسبت بزرگتر می شود نشان دهنده این موضوع است که شرکت اهمیت بیشتری برای هزینه تحقیق و توسعه قائل است. مقدار مینیمم نسبت هزینه های تحقیق و توسعه به فروش با مقدار 0,0243 درصد نشان می دهد که در شرکت های نمونه شرکت یا شرکت هایی وجود دارد که استفاده از هزینه های تحقیق و توسعه به فروش کمتر از 1 درصد است.

Archive of SID

www.SID.ir

نتایج حاصل از آزمون‌های آماری فرضیه‌های تحقیق

جدول شماره (2)- نتایج آزمون فرضیه اول

$$A_{it}= \alpha + \beta_1 OWN_{it}+ \beta_2 NEDS_{it}+ \beta_3 SIZE_{it}+ \beta_4 Gearing_{it}+ \beta_5 Growth_{it}+ \beta_6 ROA_{it}+ \beta_7 AGE_{it}+ \varepsilon_{it}$$

	F -statistic:44.4128		**Prob(F -statistic):0.0000**	
نام متغیر	ضرایب متغیرها	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
عرض از مبداْ (α)	-96,1951	-12,5181	0,0000	معنادار
تمرکز مالکیت	-7,3795	-2,8347	0,0048	معنادار
نسبت اعضای غیرموظف به کل اعضای هیئت مدیره	12,1329	3,2345	0,0013	معنادار
اندازه شرکت	7,0547	16,7013	0,0000	معنادار
نسبت کل بدهی به کل دارایی	11,4416	2,7174	0,0068	معنادار
رشد شرکت	1,7905	1,5321	0,1196	بی معنی
نرخ بازده دارایی ها	0,0925	1,9015	0,0579	بی معنی
سن شرکت	-1,6802	-1,4271	0,1543	بی معنی
ضریب تعیین: 0,65			آماره دوربین واتسون: 2,08	
ضریب تعیین تعدیل شده: 0,64			آزمون F لیمر:0,0000	
آزمون هاسمن:0,0000				

چنانکه در جدول شماره(2) مشاهده می‌شود ضریب و آماره t به دست آمده برای عدد ثابت α به ترتیب 96,1951-و 12,5181- بوده که در سطح اطمینان 95 درصد معنادار می‌باشد. ضریب و آماره t به دست آمده برای متغیر تمرکز مالکیت به ترتیب 7,3795-و 2,8347- می‌باشد نتایج جدول(2)نشان می‌دهد که در سطح اطمینان 95 درصد بین تمرکز مالکیت و بهره‌وری رابطه منفی و معناداری وجود دارد. ضریب و آماره t به دست آمده برای متغیر نسبت اعضای غیر موظف به کل اعضای هیأت مدیره به ترتیب برابر با 12,1329و 3,2345 می باشد نتایج نشان می دهد که در سطح اطمینان 95 درصد بین این نسبت و بهره وری شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب و آماره t به دست آمده برای متغیر اندازه شرکت به ترتیب برابر7,0547و 16,7013 می باشد نتایج نشان می دهد که اندازه شرکت و بهره وری در سطح 0,95 رابطه ای مثبت و معناداری وجود دارد.

Archive of SID

www.SID.ir

جدول شماره (3)- نتایج آزمون فرضیه دوم

$A_{it}= \alpha + \beta_1 BOARD\ SIZE_{it}+ \beta_2 NEDS_{it}+ \beta_3 SIZE_{it}+ \beta_4 Gearing_{it}+ \beta_5 Growth_{it}+ \beta_6 ROA_{it}+ \beta_7 AGE_{it}+ \varepsilon_{it}$

	F -statistic:32.7149		Prob(F -statistic):0.0000	
نام متغیر	ضرایب متغیرها	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
عرض از مبداٌ (α)	-14,2075	-9,8098	0,000	معنادار
اندازه هیئت مدیره	0,1812	2,1936	0,0290	معنادار
نسبت اعضای غیر موظف به کل اعضای هیئت مدیره	1,6197	3,7572	0,0002	معنادار
اندازه شرکت	1,2017	17,6162	0,0000	معنادار
نسبت کل بدهی به کل دارایی	0,0022	1,2585	0,212	بی معنی
رشد شرکت	0,005	1,8648	0,0785	بی معنی
نرخ بازده دارایی ها	0,0042	1,7980	0,0952	بی معنی
سن شرکت	0,0017	1,3153	0,125	بی معنی
ضریب تعیین :0,88			آماره دوربین واتسون:1,81	
ضریب تعیین تعدیل شده :0,85			آزمون F لیمر:0,0000	
آزمون هاسمن:0,0000				

چنانکه در جدول (3) مشاهده می‌شود، به عنوان نمونه ضریب و آماره t به دست آمده برای عدد ثابت α به ترتیب 14,2075- و 9,8098- می باشد که در سطح اطمینان 95 درصد معنادارمی باشد. ضریب و آماره t به دست آمده برای متغیر اندازه هیأت مدیره به ترتیب 0,1812و 2,1936می باشد نتایج نشان می دهد که در سطح اطمینان 95 درصد بین اندازه هیئت مدیره و بهره وری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

ضریب و آماره t بدست آمده برای متغیر نسبت اعضای غیر موظف به کل اعضای هیئت مدیره به ترتیب برابر با 1,6197و 3,7572 می باشد نتایج نشان می دهد که در سطح اطمینان 95 درصد بین این نسبت و بهره وری شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب و آماره t به دست آمده برای متغیر اندازه شرکت به ترتیب برابر1,2017و 17,6162 می باشد نتایج نشان می دهد که اندازه شرکت و بهره وری در سطح 0,95 رابطه ای مثبت و معناداری وجود دارد.

Archive of SID

www.SID.ir

جدول شماره (4)-نتایج آزمون فرضیه سوم

$$A_{it}= \alpha + \beta_1 CL\ INTENSIVE_{it}+ \beta_2 R\&D_{it}+ \beta_3 Fixed\ assets_{it}+\beta_4 LEVERAGE_{it}+ \beta_5\ SIZE_{it}+ \beta_6 Gearing_{it}+ \beta_7 Growth_{it} +\beta_8 ROA_{it}+ \beta_9\ AGE_{it}+ \varepsilon_{it}$$

	F -statistic:55.9043		Prob(F -statistic):0.0000	
نام متغیر	ضرایب متغیرها	آمارهt	سطح معناداری	نتیجه
عرض از مبداٌ (α)	-6,6923	-8,7339	0,0000	معنادار
نسبت سرمایه بری به کار بری	-0,0124	-2,1229	0,0342	معنادار
هزینه‌های تحقیق وتوسعه	-0,0625	-3,9439	0,0001	معنادار
داراییهای ثابت	-0,1192	-0,9286	0,3540	بی معنی
اهرم مالی	-0,4957	-1,0625	0,2891	بی معنی
اندازه شرکت	0,9179	14,3350	0,0000	معنادار
کل بدهی به کل دارایی	-0,2095	-1,1571	0,2484	بی معنی
رشد شرکت	0,2104	1,1826	0,1921	بی معنی
نرخ بازده داراییها	-0,0017	-0,8994	0,3693	بی معنی
سن شرکت	-0,1701	-1,4409	0,1509	بی معنی
ضریب تعیین :0,94			آماره دوربین واتسون :2,01	
ضریب تعیین تعدیل شده :0,92			آزمون F لیمر:0,0000	
آزمون هاسمن:0,0000				

همانطور که در جدول شماره(4) مشاهده ضریب و آماره t به دست آمده برای عدد ثابت α به ترتیب 6,6923-و 8,7339- می باشد که در سطح اطمینان 95 درصد معنادار می باشد. ضریب و آماره t به دست آمده برای متغیر نسبت سرمایه به کاربری به ترتیب 0,0124-و 2,1229-می باشد نتایج نشان می دهد که در سطح اطمینان 95 درصد بین نسبت سرمایه به کاربری و بهره وری رابطه منفی و معناداری وجود دارد. ضریب و آماره t به دست آمده برای متغیر نسبت هزینه تحقیق و توسعه به فروش به ترتیب برابر با 0,0625-و 3,9439- می‌باشد نتایج نشان می‌دهد که در سطح اطمینان 95 درصد بین این نسبت و بهره وری شرکت رابطه منفی و معناداری وجود دارد. ضریب و آماره t به دست آمده برای متغیر دارایی های ثابت به ترتیب برابر با 0,1192-و 0,9286-می باشد نتایج نشان می دهد که در سطح اطمینان 95 درصد بین این نسبت و بهره وری شرکت رابطه ای یافت نشد.

Archive of SID

www.SID.ir

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

چون حاکمیت شرکتی به صورت مستقیم قابل اندازه گیری نیست، بنابراین از شاخص‌های آن برای برآورد میزان حاکمیت شرکتی استفاده شده است. برای بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و بهره‌وری کل از سه شاخص(متغیر) تمرکز مالکیت، نسبت اعضای هیأت مدیره غیرموظف و اندازه هیأت مدیره، همچنین شاخص نسبت سرمایه بری به کاربری، هزینه‌های تحقیق وتوسعه برای نوع صنعت استفاده شده است.

نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان می‌دهد که رابطه بین تمرکز مالکیت و بهره‌وری کل منفی و معنادار است، پس فرضیه اول رد می‌شود و رابطه بین اندازه هیأت مدیره و بهره‌وری کل مثبت و معنادار است، بنابراین فرضیه دوم پذیرفته می شود و رابطه بین بین نوع فعالیت صنعت و بهره‌وری کل منفی و معناداری می باشد، بنابراین فرضیه سوم رد می‌شود.

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهادهای زیر را می توان ارائه کرد:

1- مدیران شرکت‌ها باید به مقوله حاکمیت شرکتی به عنوان یک عنصر اساسی در افزایش اعتماد سرمایه گذاران، ارتقای حس رقابت، و در نهایت بهبود رشد شرکت اهمیت بیشتری قائل شوند.

2- مالکان شرکتها با کاهش تمرکز مالکیت و افزایش نسبت اعضای غیرموظف هیأت-مدیره، سبب بهبود بهره‌وری شرکت‌ها شوند.

3- به سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران مالی توصیه می‌شود جهت تصمیمات سرمایه‌گذاری کوتاه مدت و بلندمدت، به شیوه‌های حسابداری شرکت‌ها، ساز و کارهای نظام راهبری شرکت و استراتژی‌های بهره‌وری سازمان به عنوان عاملی تأثیرگذار در انتخاب این شیوه‌ها توجه نمایند.

4- ضمناً نتایج این پژوهش در تدوین آیین‌نامه اصول راهبری شرکتها در سازمان بورس اوراق بهادار قابل استفاده می‌باشد.

محدودیت‌های تحقیق

در این پژوهش برای محاسبه بهره‌وری، از سه شاخص بهره‌وری نیروی کار، سرمایه و فروش استفاده شده است.درنتیجه ممکن است نتایج به دست آمده از این پژوهش با تنایج تحقیقاتی که از روشهای دیگر محاسبه بهره‌وری استفاده می‌کنند،

Archive of SID

www.SID.ir

متفاوت باشد. بنابراین در تعمیم نتایج باید با احتیاط عمل شود. همچنین کارا نبودن بازار سرمایه ایران، به عنوان یک عامل مداخله‌گر می‌تواند نتایج پژوهش را تحت تأثیر قرار دهد که کنترل آن توسط محقق امکان‌پذیر نمی‌باشد. این موضوع نیز یکی از تنگناهای موجود در اجرای تحقیقات متکی به بازار سرمایه ایران از جمله تحقیق حاضر است. از دیگر محدودیت های تحقیق، تفاوت کیفیت گزارشگری شرکت های نمونه می‌باشد که می تواند نتایج تحقیق را تحت تاثیر قرار دهد.

Archive of SID

www.SID.ir

منابع:

- اعتمادی،حسین، مهرابی کوشکی، علی، گنجی، حمیدرضا،«بررسی رابطه بین بهره‌وری نیروی انسانی و بازده سهام شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران»، مجله چشم انداز مدیریت (1388)، شماره33، ص‌ص103-85.
- ایزدی نیا،ناصر،رسائیان،امیر،« رابطه برخی از ابزارهای نظارتی راهبری شرکت ومعیارهای اقتصادی ومالی ارزیابی عملکرد»،مجله دانش حسابداری (1389)،سال اول، شماره1،ص‌ص 53-72.
- جهانخانی،علی،پارسائیان،علی (1387)، «بورس اوراق بهادارتهران»، انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران،چاپ دوم ص87و43.
- حساس یگانه،یحیی (1384)، «مبانی نطری حاکمیت شرکتی»، حسابدار، شماره 168.
- حساس یگانه،یحیی (1385)،«تأثیر فرهنگ بر سیستم حاکمیت شرکتی»، مجله حسابدار، انجمن حسابداران رسمی ایران، شماره 172، ص‌ص 21-19.
- حساس یگانه،یحیی،رئیسی،زهره، حسینی،سیدمجتبی(1388)، فصلنامه علوم مدیریت ایران، سال چهارم، شماره 13، بهار 88، ص 100-75
- حیدری،احمد،حجاریان،مسعود (1383)،«راهکارهای پیاده سازی اصول حاکمیت شرکتی در ایران، حسابدار،شماره162،دیماه 83،،صص59-56
- مقدسی،علیرضا (1390)،«مدیریت بهره وری چگونه؟»، مجله صنعت وکارآفرینی، شماره 64 صص15-1
- مهربانی،وحید(1390)،«نقش رقابت در تحولات بهره‌وری بخش صنعت»، فصلنامه پژوهش-های اقتصادی، سال دوازدهم شماره 1، ص‌ص 192-171.
- نمازی، محمد، کرمانی،احسان(1387)،«تأثیر ساختار مالکیت بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته در بورس اوراق بهادارتهران» ،مجله بررسی‌های حسابداری وحسابرسی، دوره15،شماره 53، ص‌ص 100-83 .
- نیک‌بخت، محمدرضا، سیدی، سیدعزیز، هاشم الحسینی، روزبه، (1389)،«بررسی تأثیر ویژگیهای هیئت‌مدیره برعملکرد شرکت»، مجله پیشرفت‌های حسابداری دانشگاه شیراز، دوره دوم، شماره1،ص‌ص 2-251

- Ashary. N., H.C. Koh, S. L. Tan, and W.H. Wong, (autumn 1994),"Factors Affecting Income Smoothing among Listed Companies in Singapore."

Archive of SID

www.SID.ir

- Barth, E., Gulbrandsen, T. and Schne, P. (2005), "Family Ownership and Productivity: the Role of Owner-Management", Journal of Corporate Finance, 11: 107-127.
- Bhagat, S,Bolton,BJ,(2008)," corporate governance and Firm Performance",J.Finance, 14:257-273
- Chou, J, Ng, L., Sibilkov, V., Wang, Q.(2011),"Product market competition and corporate governance: jreview Composition, and Corporate governance". Juornal Reviw of Development finance,1:114-130
- Demsetz, H., Lehn, K. (1985), "The Structur of Corporate ownership: causes and Conscquenccs", journal of political Economy, 93 :1155-77
- Gloria Y.Tian .and Garry Twite.(2011), audit."Corporate governance, external market discipline and firm productivity" Juornal of corporate finance.17:403-417
- Gompers, P, Ishii, J and Metric, A (2003), "Corporate governance and equity prices", Quarterly Journal of Economics, vol. 118, no. 1, pp. 107-155.
- Guadalupe M., Perez-gonzales, F.,(2010),"Competition and Private Benefits of Ccontrol" ,working paper Columbia University.
- Hermalin, B. E. and Weisbach, M. S. (1991), "The effects of board composition and direct incentives on firm performance". Financial Management. Financial Management Association, 20: 101–112.
- Kapopoulos, p. and S .Lazaretou.,(2007),"Corporate ownership Structure and firm performance: Evidence from greek firm". Corporate Governance: An International Review. Vol.15, No.2 , pp.144-158.
- Karuna, C ,.(2007). "Industry product-Market competition and Corporate Governance". Working paper. University of California, Irvine.

Archive of SID

www.SID.ir

- Kumbhakar SC, Lovell CAK (2000), "Stochastic Frontier Analysis. Cambridge": Cambridge University Press.
- Maher,M,Andersson,T,(2000)," Corporate Governance:Effects on Firm Performance and Economic Growth",OECD,Working Paper
- Martickainen, M., Nikkinen, J, Vahamaa, S., (2009), "Production functions and Productivity of family firms: evidence from the S&P500".Q.Rev.Econ. Finance 49:295-307
- Muth, M. M., and Donaldson, L. (1998), "Steward Theory and board structure: A contingency approach. Corporate Governance", 6: 5-28.
- Ramsay, I., Blair, M.(1993), "ownership concentration, Institutional investment and Corporate Governance: An Empirical investigation of 100 Australian companies". Melbourne University law Review, 19: 153-194
- Solow, R. (1957), Technical change and the aggregate production function, Review of Economics and Statistics, 39, 312-320.
- Www.Effective governance .com./ Governance-Review.Htm
- www.Td.com./ governance.
- Www.Nimblesol.com.pk
- Www.Emergingmarketsesg.net/.../Three-Models-of-Corporate-Governance

Archive of SID

www.SID.ir